टोल विकास संस्थाका लागि विधानको नमुना
.... टोल विकास संस्थाको विधान

प्रस्तावना :

स्थानीय रूपमा उपलब्ध श्रम, सीप र साधन तथा अवसरहरूलाई अधिकतम परिचालन गरी गाउँ-नगरको अन्तरसम्बन्धलाई सुदृढीकरण गर्न तथा गाउँ र नगरको सामाजिक तथा आर्थिक व्यवस्थालाई एकअर्काको परिपूरकको रूपमा विकसित गरी गरिबी न्यूनीकरणका प्रयासमा ठोस योगदान पुऱ्याउन सहभागितात्मक योजना तर्जुमा गर्न, उद्यमी समाजको निर्माण गर्न तथा टोलका जनसमुदायहरूलाई संस्थागत रूपमा विकास गर्ने वातावरण सिर्जना गर्न .... टोल विकास संस्था स्थापना गरी संचालन गर्न वान्छनीय भएकोले यो विधान बनाइएको छ ।

परिच्छेद-१

१. **प्रारम्भिक :**

संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

(क) यो विधान .... टोल विकास संस्थाको विधान हुनेछ ।

(ख) यो संस्थाको नाम .... हुनेछ ।

(ग) यो विधान .... टोल विकास संस्थाको साधारण सभाबाट स्वीकृत भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

(घ) यस संस्थाको कार्यालय .... मा हुनेछ ।

(ङ) यस संस्थाको सिमाना :

पूर्व .... पश्चिम ....

उत्तर .... दक्षिण ....

२. **परिभाषा :**

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस विधानमा :

(क) 'संस्था' भन्नाले .... टोल विकास संस्थालाई समझनुपर्छ ।

(ख) 'विधान' भन्नाले टोल विकास संस्थाको विधानलाई सम्झनुपर्छ ।

(ग) 'साधारणसभा' भन्नाले संस्थाको साधारण सदस्यहरूको भेला सम्झनुपर्छ ।

(घ) 'समिति' भन्नाले टोल विकास संस्थाको कार्यसमिति सम्झनुपर्छ ।

(ङ) 'बैठक' भन्नाले संस्थाको संयुक्त वा छुट्टाछुट्टै बैठक सम्झनुपर्छ ।

(च) 'कार्यमूलक/उपभोक्ता समूह' भन्नाले साधारणसभाले विशेष जिम्मेवारी दिई गठन भएका समूह वा संस्थाभित्र विभिन्न कार्य गर्नका निमित्त गठित समूहहरूलाई सम्झनुपर्छ ।

(छ) 'पदाधिकारी' भन्नाले संस्था वा कार्यमूलक/उपभोक्ता समूहका अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष, सचिव र सदस्यहरूलाई जनाउँछ ।

(ज) 'उपसमिति' भन्नाले कुनै निश्चित कार्य तथा अवधि तोकी गठन गरिएको उपसमितिलाई सम्झनुपर्छ ।

(झ) 'बचत' भन्नाले साधारण सदस्यहरूबाट निश्चित अवधिमा सञ्चय गरेको रकमलाई सम्झनु पर्छ ।

(ञ) 'बचतकर्ता' भन्नाले संस्थाका बचत गर्ने सदस्यहरूलाई जनाउँछ ।

(ट) 'ऋण' भन्नाले एकमुस्ट वा किस्ताबन्दीका रूपमा फिर्ता बुझाउने गरी निश्चित अवधि, ब्याजदर र उद्देश्यका साथ प्रदान गरेको रकमलाई जनाउँदछ ।

(ठ) 'तोकिए' वा 'तोकिएबमोजिम' भन्नाले संस्थाले समयसमयमा गरे निर्णयबमोजिम निर्धारित कार्यविधि वा यस विधानअन्तर्गत बनाइएका नियमावली वा विनियममा उल्लेखित कुराहरूलाई जनाउँदछ ।

३. **संगठित संस्था हुने :**

(क) संस्थाको आफ्नो छुट्टै छाप हुनेछ । सो छाप कार्यमूलक/उपभोक्ता समूहहरूले आ-आफ्नो नाम राखी प्रयोग गर्न पाउनेछन् ।

(ख) संस्था तथा कार्यमूलक/उपभोक्ता समूहले व्यक्तिगत चल-अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न वा कुनै प्रकारको बन्दोबस्त गर्न सक्नेछ ।

(ग) संस्था वा कार्यमूलक/उपभोक्ता समूहले व्यक्तिसरह आ-आफ्नो नालिस उजुर गर्न र सोउपर नालिस उजुर लाग्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-२

४. **संस्थाका उद्देश्यहरू :**

संस्थामा आबद्ध सबैखाले सदस्यहरूको संस्थागत, सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लागि देहायबमोजिमको उद्देश्य हुनेछ :

(क) टोल स्तरमा सक्षम र दिगो स्वायत्त संस्थाको विकास गर्ने ।

(ख) टोलका व्यक्तिहरूको आयमा बुद्धि गर्ने कार्यक्रमको संचालन गरी गरिबी न्यूनीकरणमा मदत पुऱ्याउने ।

(ग) स्थानीय स्तरको विकास प्रक्रियालाई दिगो र आत्मनिर्भर बनाउन स्थानीय स्तरको समुदायको व्यक्तिहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा टेवा पुऱ्याउने ।

(घ) स्थानीय स्तरबाट सिकेको अनुभवबाट गाउँ-नगर सम्बन्ध विस्तार तथा शहरी समाज परिचालनको एउटा नमुना कार्यक्रम विकसित गरी देशको अन्य नगरपालिकामा विस्तार गर्न सहयोग गर्ने ।

(ङ) स्वशासित संस्थालाई प्रभावकारी बनाउने ।

(च) संस्थालाई नगरपालिकाको सबभन्दा तल्लो इकाईको रूपमा स्थापित गराई सहभागितात्मक नगरपालिका योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रियामा सक्रिय सहभागी बनाउने ।

५. **संस्थाका कार्यहरू :**

(क) प्रत्येक टोल स्तरमा शतप्रतिशत घरपरिवार सहभागी भएका महिला वा पुरुष वा दुबैथरी समावेश भएको टोल विकास संस्था गठन गर्ने ।

(ख) सदस्यहरूबाट नियमित रूपमा बचत संकलन तथा परिचालन गर्ने ।

(ग) संस्थाका सदस्यहरूलाई उद्यमशीलतातर्फ अग्रसर गराउन आफ्नो स्वलगानी तथा संघसंस्थाबाट ऋण लिई उद्यम संचालन गर्नमा पहल गराउने ।

(घ) तालिम तथा प्रविधिमा विशेष चाख राखी टोलवासीहरूको ज्ञान र सीप बुद्धि गराउने कार्यमा सहयोग गर्ने ।

(ङ) टोलमा आइपरेका समस्याहरू समाधान गर्न एकअर्कामा भाइचारा कायम गरी सभ्य समाजको अवधारणा कायम गर्ने ।

(च) पिछडिएका वर्ग तथा जनजातिहरूको विकासका लागि सम्बन्धित क्षेत्र तथा निकायबाट सहयोगका लागि सम्बन्ध विस्तार तथा समन्वय कायम गर्ने ।

(छ) गाउँ तथा नगरको अन्तरसम्बन्ध हुने गरी कार्यक्रमहरू तयार गरी आत्मनिर्भरतातर्फ अघि बढ्ने ।

(ज) आफ्नो समस्यालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न तथा स्रोतको समुचित परिचालनका लागि आफ्ना सामाजिक तथा आर्थिक पूर्वाधार विकाससम्बन्धी टोल विकास योजना र उद्यम विकास योजना बनाउने ।

(झ) यसका अलावा गाउँ-नगरको अन्तरसम्बन्ध बढाउन विभिन्न सिर्जनात्मक कार्यहरू गर्ने जस्तै, ग्रामीण क्षेत्रको उत्पादन शहरमा खपत गराउन/व्यापार गर्न प्रोत्साहन गर्ने । बजारमा माग भएअनुरूपको उत्पादन गर्न प्रोत्साहन गर्ने । ग्रामीण क्षेत्रमा नगरको सेवा सुविधाहरू विस्तार गर्ने सेवामूलक उद्यम सिर्जना गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।

परिच्छेद-३

६. सदस्यता :

(क) यस विधानको उद्देश्यबमोजिम संस्थाप्रति श्रद्धा र निष्ठा राखी विधानलाई स्वीकर गर्ने स्थानीय टोलासी यस संस्थाको सदस्य हुनेछ ।

(ख) सदस्य बन्न इच्छुक नयाँ टोलबासीलाई संस्थाले तोकेबमोजिम संस्थामा दरखास्त दिएमा सदस्यता प्रदान गरिनेछ ।

७. सदस्यता नरहने :

(क) सदस्यको मृत्यु भएमा ।

(ख) सदस्यले दिएको सदस्यता परित्यागको लिखित निवेदन संस्थाले स्वीकृत गरेमा । तर संस्थाको निर्णयउपर चित्त नबुझेमा साधारणसभामा पेश गर्ने र साधारणसभाको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

(ग) सदस्यता शल्क नतिरेको वा संस्थाको निर्णय पालन नगेमा संस्थाले निर्णय गरी सम्पूर्ण सदस्यलाई जानकारी गराएमा ।

(घ) संस्थालाई हानि-नोक्सानी हुने कार्य गरेमा वा नैतिक पतन, आर्थिक अनियमितता वा भ्रष्टाचार गरेको अभियोग प्रमाणित भई सजाय पाएको कारण देखाई संस्थाले सदस्यताबाट हटाउने निर्णय गरेमा । तर सम्बन्धित सदस्यहलाई सफाइ दिने अवसरबाटबञ्चित गरिनेछैन । यससम्बन्धी अन्तिम निर्णय गर्ने अधिकार साधारणसभाको हुनेछ ।

परिच्छेद-४

८. **संस्था गठन एवं कार्य संचालन विधि :**

(क) निश्चित भौगोलिक क्षेत्रका व्यक्तिहरूको सर्वसम्मति निर्णयबाट टोलको क्षेत्र निक्यौंल गरेपछि त्यस टोलभित्र बसोबास गर्ने सम्पूर्ण घरधुरीहरूको उपस्थितिमा संस्था गठन गरिनेछ ।

(ख) दफा ८ (क) बमोजिम टोल विकास संस्था गठन गर्ने उपस्थित भएकाहरूले गरेको सर्वसम्मत निर्णयको आधारमा एक-एक जना अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिव र अन्य घरधुरीहरू सदस्य हुनेछन् ।

९. **संस्थाका पदाधिकारीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार :**

संस्थाका पदाधिकारीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिका हुनेछन् ।

(क) अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :

टोल विकास संस्थालाइ कसरी प्रभावकारी बनाउने भन्ने सम्बन्धमा संथाका अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्नबमोजिम हुनेछ :

१) टोल विकास संस्थाको नियमित बैठ बोलाउने/बैठकका लागि मिति, समय र स्थानको निर्णय गर्न संस्थाका सबै सदस्यको सहमति लिने ।

२) बैठकको अध्यक्षता गरी बैठक संचालन गर्ने ।

३) बैठकमा अनुशासनको पालन गर्न लगाउने र छलफलका विषयहरू टिपोट गर्ने वा गर्न लगाउने

४) छलफल हुँदा सबैको विचार संकलन गर्ने र सर्वसम्मत निर्णय गर्न पहल गर्ने ।

५) बैठकमा आवश्यक प्रस्तावहरू पेश गर्न लगाउने ।

६) निर्णयहरू लाग गर्ने र गर्न लगाउने ।

७) सचिव र कोषाध्यक्षलाई आवश्यकताअनुसार सहयोग पुऱ्याउने ।

८) विकासको कार्यमा सबैलाई समेटेर नेतृत्व प्रदान गर्ने ।

९) संस्थाले आर्जन/प्राप्त गरेको नगद वा जिन्सी सामानको सुरक्षाको प्रबन्ध मिलाउने ।

१०) आवश्यक कार्यमा संस्थाको प्रतिनिधिहरू गर्ने वा गराउने ।

११) अन्य सहयोगी निकायहरूसँग समन्वय राख्ने, आवश्यक भएमा परिचालनको बन्दोबस्त गर्ने ।

१२) विशेष बैठकको आवश्यकता परेमा सबै सदस्यहको सहमतिमा बैठक बोलाउने ।

१३) विविध प्रकारका समन्वय बैठकमा भाग लिने ।

(ख) संस्थाको सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१) अध्यक्षको आदेशअनुसार बैठक बोलाउने ।

२) अध्यक्षको अनुपस्थितिमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने ।

३) एकतिहाइ सदस्यहरूले विशेष बैठकका लागि लिखित माग गरेका विशेष बैठक बोलाउने ।

४) बैठक पुस्तिकामा उपस्थित गराउने ।

५) छलफलका प्रस्तावहरू संकलन गरी बैठकमा पेश गर्ने र बैठकको निर्णय लेखी निर्णय पढेर सुनाउने पनः प्रत्येक सदस्यहरूलाई हस्ताषर गर्न लगाउने ।

६) बचत तथा ऋण लगानीको व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।

७) संस्थाका क्रियाकलापका बारेमा सदस्यलाई जानकारी गराउने ।

८) संस्था संचालनमा र अन्य सदस्यहरूलाई आवश्यक सहयोग गर्ने ।

(ग) संस्थाका कोषाध्यष्क्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१) प्रत्येक बैठकमा सबै सदस्यरुबाट बचत संकलन गरी बचतको विवरण पेश गर्नुपर्ने ।

२) प्रत्येक सदस्यष्को बचत रकम व्यक्तिगत बचत खातामा चढाउने ।

३) व्यक्तिगत बचत खाताअनुसारको रकम प्रत्येक सदस्यको पासबुकमा चढाई प्रमाणका लागि दस्तखत गर्ने ।

४) संकलित बचत रकम संस्थाको निर्णयअनुसार नजिकको बैंकको खातामा जम्मा गरी/गराई बैंकबाट प्राप्त भएको पासबुकमा उल्लेख गराउने ।

५) बैठकको निर्णयअनुसार बचतको परिचालन गरी रेकर्ड राख्ने ।

६) निर्णयअनुसार गर्नुपर्ने लगानी गरी असूलीसमेत गर्ने र लगानी र असूलीको रेकर्ड राख्ने ।

७) सम्पूर्ण सदस्यहरूको गत बैठकसम्मको बचत रकम, बैंकमा रहेको रकमसँग भिडाउने । जस्तै,

८) ऋण लगानीपश्चात् प्राप्त ब्याज आम्दानी वा अन्य कार्य गर्दा प्राप्त हुने आम्दानीको वितरण गरी सबै सदस्यहरूको व्यक्तिगत खाता, पासबुक एवं बचत खातामा चढाउनुपर्ने ।

९) संस्थाले गरेको काम/कारोबारको लेखापरीक्षण गराउने ।

१०) बैंकमा खाता संचालन गर्दा संयुक्त रूपमा खाता संचालन गर्ने ।

११) अन्य सदस्यहरूसँग समनवय राखी सहयोग लिने दिने ।

१२) संस्थाको नगद र जिन्सी सामानको जिम्मा लिई सुरक्षा गर्ने ।

(घ) संस्थाका सदस्यहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१) साझेदारीपत्रमा उल्लेखित सर्तअनुसार गर्नुपर्ने कामहरू गर्ने ।

२) संस्थाको हिसाबकिताब बराबर चेक गर्ने ।

३) टोल विकास संस्थाका पदाधिकारीहरूले गरेका कामको मूल्याङ्कन नियमित रूपमा गर्ने । उनीहरूको काम सन्तोषजनक नभए उनीहरूलाई बदले अर्को गराउने ।

४) आवश्यकताअनुसार संस्था संचालनका लागि नीति-नियमहरू बनाउने र सो नियमहरू पालना भएनभएको हेर्ने ।

५) आवश्यकताअनुसार अध्यक्ष, सचिव, कोषाध्यक्षहरूलाई सघाउने ।

६) बैठकमा उपस्थित भई प्रत्येक छलफलमा भाग लिने ।

७) नियमित बचत बुझाउने र अरुलाई पनि बुझाउन प्रोत्साहित गर्ने ।

८) आफूले लिएको ऋण समयमा तिर्ने साथै ऋण असूली गर्न सहयोग गर्ने ।

१०. **संस्थाको बैठक र कार्य प्रणाली :**

साधारण-सभाको गठन :

संस्थाको सम्पूर्ण सदस्यहरू र सल्लाहकारसमेत रहेको एक साधारण-सभा हुनेछ । साधारण-सभाको अध्यक्षता संस्थाको अध्यक्षले गर्नेछ । निजको अनुपस्थितिमा संस्थाको सचिव र निजको पपनि अनुपस्थितिमा संथाको जेष्ठ सदस्यले गर्नेछ। साधाण-सभा संस्थाको सर्वोच्च निकाय हुनेछ।

११. **साधारण-सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार :**

(क) संस्थाको साधारण-सभाको सल्लाह प्राप्त गर्न उचित देखि पेश गरेको जुनसुकै विषयमा यथोचित् सल्लाह दिने ।

(ख) लेखापरीक्षक नियुक्ति गर्ने तथा यसको पारिश्रमिक तोक्ने ।

(ग) संस्थाको गत सालको हिसाब विवरण र त्यस सम्बन्धमा लेखापरीक्षकको प्रतिवेदन पारित गर्ने ।

(घ) अख्तियार प्रदान गर्ने ।

(ङ) उजुरी पुनरावेदन सुन्ने र निर्णय दिने ।

(च) विधान संशोधन गर्ने ।

(छ) आवश्यकताअनुसार सल्लाहको मनोनयन गर्ने ।

(ज) आवश्यकताअनुरूप टोल विकास योजना तथा उद्यम विकास योजना बनाउने संस्थालाई अधिकार प्रत्यायोजन गर्ने ।

१२. **आर्थिक व्यवस्था :**

(क) संस्थाको देहायबमोजिम आर्थिक स्रोत हुनेछ :

- सदस्यताबाट प्राप्त शुल्क ।
- सदस्यहरबाट गरिने नियमित बचत ।
- सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाबाट निःशर्त सहायता/अनुदान ।
- दाताहरूबाट प्रीत निःशर्त सहयोग ।
- संस्थाको क्रियाकलापको सिलसिलामा प्राप्त वा सेवा प्रदान गरेर आर्जित आय वा पुरस्कार ।
- संस्थाको कोषबाट आर्थिक आय ।
- टोल विकास संस्थाले विभिन्न संघसंस्थासँग ऋण लिई आफ्ना सदस्यहरूलाई ऋण लगानी गरी कमाएको ब्याज, सेवा शुल्क र हर्जानावापतको रकम ।
- अन्य आम्दानी ।

(ख) प्रत्येक असार मसान्तमा लेखा तयार गरी परीक्षणपश्चात् विवरण साधारणसभामा प्रस्तुत गर्ने जिम्मेवारी संस्थाको हुनेछ ।

(ग) संस्थाको नाममा प्राप्त वा खरीद चल-अचल सम्पत्तिको परिचालन र प्रयोग तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१३. **बचत :**

(क) टोल विकास संस्थाका सदस्यहरूले सम्पूर्ण सदस्यहरूबाट नियमित रूपमा बचत संकलन गरी एक 'टोल विकास संस्थाको बचत' खडा गर्नेछ ।

(ख) उक्त संस्थाको बचतको प्रयोगका लागि बैठकको सर्वसम्मत निर्णय आवश्यक पर्नेछ ।

(ग) संस्थाको बचत सामान्यतया सदस्यहरूको आर्थिक विकासमा खर्च गर्नुपर्नेछ ।

(घ) यो बचत रकम संस्थाको कार्यक्षेत्रभित्र संस्थाका सदस्य्यहरूबीच तोकिएको सर्त र व्यवस्थाअनुरूप लगानी र असूली हुनेछ ।

(ङ) यो बचत रकम निरन्तर चल्ने र बुद्धि हुँदै जानेछ ।

(च) यो बचत रकम संलग्न सदस्यहरूको दावी रहनेछ ।

(छ) संस्थाको नयाँ सदस्य बनी संस्थामा प्रवेश हुन चाहेमा संस्थाको निर्णयबमोजिम हुनेछ ।

(ज) यो बचत रकम संचालन कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

(झ) संस्था दर्ता खारजी वा विघटन भएमा संस्थाको सामूहिक सम्पत्ति नेपाल सरकारको हुनेछ । तर व्यक्तिगत बचत रकम तथा यसको आयहरू सदस्यहरूको हिसाबबमोजिम फिर्ता पाउनेछन् ।

१४. **राजीनामा :**

(क) संस्थाका सदस्यहरूले आफ्नो पदबाट राजीनामा दिन चाहेमा अध्यक्षसमक्ष दिन सक्नेछन् ।

(ख) अध्यक्षले आफ्नो राजीनामा सचिवमाफृत संस्थाको बैठकमा पेश गर्नुपर्नेछ र सोउपर संस्थाले निर्णय गरेबमोजम हुनेछ ।

१५. **आविश्वासको प्रस्ताव :**

संस्थाको अध्यक्ष एवं पदाधिकारीहरूउपर अविश्वास लागे यथोचित् कारण देखाई संस्थाका ६७ प्रतिशत सदस्यहरूले विशेष साधाणसभा राखी अविश्वासको प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछ । अविश्वासको प्रस्ताव उपर छलफल गरी हुने निर्णयमा बहमतलाई भन्दा सर्वसम्मतलाई बढी जोड दिइनेछ ।

१६. **विधानको संशोधन :**

यस टोल विकास संस्थाको संशोधन गर्नुपर्ने भएमा कार्यगत समितिले स्वीकृत गरेपछि साधारणसभामा पेश गरी सो सभामा उपस्थित सदस्यहरूको दुईतिहाइ बहुमतले पारित गर्नुपर्नेछ ।

१७. **विविध :**

(क) यस विधानबमोजिम टोल विकास संस्थाले आफ्ना सदस्यहरूमध्येबाट आर्थिक विकासका लागि उद्यमी समूह र उद्यम तथा आवश्यक परेका बखत खास कार्यका लागि कार्यमूलक र उपभोक्ता समूह गठन गर्न सक्नेछ । उक्त उद्यम/उद्यमी काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

(ख) यो विधानको व्याख्या गर्ने अधिकार संस्थाको साधारणसभामा निहित रहनेछ ।

(ग) संस्थाले संस्थाको उद्देश्य पूर्तिका लागि विधानको अधीनमा रही नियमावली बनाउन र उपसमिति गठन गर्नुपरेमा सोसमेत गर्न सक्नेछ ।

(घ) प्रचलित नेपालको ऐन-नियमहरूसँग बाझिएका बुँदाहरू हदसम्म स्वतः खारेज हुनेछ ।

अनुसूची-२

टोल विकास संस्थालाई नगरपालिका/गाविसमा दर्ता गर्ने निवेदनको नमुना

मिति :...................

श्रीमान् कार्यकारी अधिकृत/गाविस सचिवज्यू,

नगरपालिका/गाविसको कार्यालय

....

विषय : टोल विकास संस्था दर्ता गर्ने सम्बन्धमा ।

उपरोक्त सम्बन्धमा यस नगरपालिका/गाविसद्वारा संचालित गाउँ-नगर साझेदारी विकास कार्यक्रममा वडा नं............ को .... टोलमा शहरी समाज परिचालन प्रक्रिया पूरा गरी गठन गरिएको .... टोल विकास संस्थालाई .... नगरपालिका/गाविस कार्यालयमा दर्ता गरिदिनुहुन अनुरोध गर्दछु ।

यस .... टोल विकास संस्थाको क्षेत्र निम्न उल्लेखित चार किस्ताभित्र सीमित रहनेछ,

पूर्व सिमाना :..................................

पश्चिम सिमाना :............................

उत्तर सिमाना :...............................

दक्षिण सिमाना :.............................

निवेदक

....

अध्यक्षको नाम :

टोल विकास संस्थाको नाम :

ठेगाना :

अनुसूची-३

.... नगरपालिका/गाविस कार्यालय

....

k|df0f-kq

गाउँ-नगर साझेदारी शाखाको सक्रियतामा .... नगरपालिका/गाविस वडा नं............... स्थित .... मा गठन भएको .... टोल विकास संस्थालाई यस कार्यालयमा मिति .... मा दर्ता गरी यो प्रमाण-पत्र प्रदान गरिएको छ।

यस नगरपालिका/गाविसको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, शहरी सुशासन तथा मानव संसाधन विकासमा यस टोल विकास संस्थाको सहभागिताको अपेक्षाका साथै उत्तरोत्तर प्रगतिको शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

....

कार्यकारी अधिकृत/गाविस सचिव

टोल विकास संस्थाको बचत सम्बन्धी नमुना विधान

प्रस्तावना

परस्परको सद्भाव र सहयोगमा स्थानीय रूपमा उपलब्ध सीप, स्रोत र साधनका अवसरहरूलाई अधिकतम परिचालन गरी विभिन्न उद्यमहरूको सिर्जना गरेर आर्थिक विकास गरी जन जीवनस्तर उकास्न आर्थिक रूपमा सक्षम र स्वावलम्बी बन्ने प्रयासमा अगाडि बढ्न विभिन्न किसिमका शीर्षकमा हुने फजुल खर्च घटाई बचत गने बानीको विकास गर्न स्थानीय स्तरमै बचतको सिर्जना भएको छ । यस थोपा-थोपा बचत गेको रकम उचित ठाउँमा परिचालन तथा लगानी गरी व्यवस्थितव र पारदर्शी हिसाब राख्न वान्छनीय देखिएकोले यो बचत परिचालन नियमावली बनाइएको छ ।

परिच्छेद-१

१. **प्रारम्भिक :**

१.१ संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

क) यो नियमावली .... बचत परिचालन नियमावली हुनेछ ।

ख) यो नियमावली संस्थाले अनुमोदन गरेको दिनदेखि लागू हुनेछ ।

२. **परिभाषा :**

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावली र यसअन्तर्गत बन्ने उपनियमहरूमा :

क) संस्था : संस्था भन्नाले .... टोल विकास संस्थालाई सम्झनुपर्दछ ।

ख) विधान : विधान भन्नाले .... टोल विकास संस्थाको विधानलाई सम्झनुपर्दछ ।

ग) बचत : बचत भन्नाले संस्थाको विधानबमोजिम संस्थाका सदस्यहरूबाट नियमित संकलित रकमलाई सम्झनुपर्छ । जुन रकम पछि सदस्यहरूलाई फिर्ता दिइन्छ ।

घ) टोल विकास कोष : टोल विकास कोष भन्नाले टोल स्तरमा विकास निर्माणको कार्य संचालनार्थ जम्मा गर्नि रकमलाई सम्झनुपर्छ । यसको खर्च संस्थाको क्षेत्रभित्र विकास निर्माणमा मात्र गर्नुपर्छ ।

ङ) नियमावली : नियमावली भन्नाले यस बचत परिचालन नियमावली र संस्थाको विधानबमोजिम गठित कार्यगत समूहहरूको नियमावलीलाई सझनुपर्दछ ।

च) सदस्य : सदस्य भन्नाले संस्थाको विधानबमोजिम सदस्यता प्राप्त गर्ने व्यक्तिलाई जनाउँदछ ।

छ) पदाधिकारी : पदाधिकारी भन्नाले संस्था वा कायगतव समूहहरूको अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिवलाई समेत सम्झनुपर्दछ ।

३. **कार्यक्षेत्र :**

यस नियमावलीको कार्यक्षेत्र बचत तथा आर्थिक परिचालनसम्बन्धी हुनेछ ।

परिच्छेद-२

४. **उद्देश्य :**

१. बचत गर्ने बानीको विकास गर्ने । बचत गर्न प्रेरित गर्ने ।
२. संस्थाको बचतबाट संस्थाका सदस्यहरूलाई लघु ऋण कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
३. स्थानीय स्तरमै आर्थिक रूपमा सक्षम बनाउने प्रयास गरी आर्थिक परिनिर्भरता घटाउने ।
४. विभिन्न उद्यमहरू तथा आर्थिक क्रियाकलापको सिर्जना गरी आय बृद्धि गर्ने ।

परिच्छेद-३

५. संस्थाको बचत : संस्थाको विधानबमोजिम सदस्यता प्राप्त सदस्यले साप्ताहिक, पाक्षिक, मासिक, अर्धवार्षिक तथा वार्षिक रूपमा जम्मा गरेको नियमित तथा ऐच्छिक गरेको बचत, संथाको बचत हुनेछ ।

६. बचत नियमित हुनुपर्दछ ।

७. नियमित बचत गर्ने सदस्यले प्रत्येक महिनाको .... गतेभित्र बुझाई सक्नुपर्नेछ ।

८. बचत प्रत्येक महिनाको............ भित्र नबुझाएमा रु.............. हर्जाना र जरिवाना सहित अर्को महिनामा बुझाउनुपर्नेछ । अर्को महिनामा पनि नबुझाएमा रु........... का दरले प्रति महिना हर्जाना लाग्नेछ ।

९. विना जानकारी र मुनासिब माफिकको कारण नभई लगातार......... महिनासम्म बचत संकलन नगरे संस्थाको विधान धारा......... बमोजिम सदस्यता खारेज हुन सक्नेछ ।

१०. बचत रकम लगानी नभई नगद मौज्दात रहन गएमा संस्थाका अध्यक्ष र कोषाध्यक्षको (आवश्यकता परे सचिव पनि) संयुक्त हस्ताक्षरमा बैंक खाता खोली जम्मा गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-४

११. ऋण लगानी असूली प्रक्रिया :

संस्थाको बचतबाट ऋण लगानी गर्दा देहाय बमोजिम गरिनेछ।

क. यस बचतबाट ऋण लिन चाहने सदस्यहले कुन उद्देश्यका लागि कति रकम चाहिएको हो सो कुरा खुलाई संस्थामा रु............... नगदै संलग्न गरी लिखित निवेदन दिनु पर्नेछ।

ख. लिखित रूपमा नदिएको निवेदन र नगद रकम संलग्क नगरी दिएको निवेदन मान्य हुने छैन।

ग. निवेदनबाट संकलन हुने निवेदन दस्तुर रकम संस्था संचालन प्रयोजनका लागि खर्च हुनेछ।

घ. निवेदन उपर छानविन गरी प्राथमिकताक्रम निर्धारण गरी उक्त प्राथमिकता क्रमको आधारमा ऋण लगानी गर्नु पर्नेछ।

ङ. निवेदन उपर छानविन गन संस्थाबाट ऋण लगानी छानबिन समिति बनाउन सकिनेछ।

च. ऋण असुलीको भाखा १ महिनादेखि बढीमा १८ महिनासम्मको हुनेछ।

छ. प्राथमिकता क्रम निर्धारण :

१. दैवी प्रकोप

२. आयमूलक कामको लागि

३. घर व्यवहारमा

४. अन्य।

ज. ऋण लगानी सम्बन्धित कुनै विवाद परेमा संस्थाको बैठकको निर्णय अन्तिम हुनेछ।

झ. ऋण लगानी असूलीको लेखा मुख्य ऋण खाता तथा व्यक्तिगत ऋण खातामा राखिनेछ।

ञ. ऋण लिएको सदस्यले भाखा अवधिभित्र ऋण चुक्ता नगरेमा........... प्रतिशतको दरले थप हर्जना जरिवाना लिई ऋण असूली गरिनेछ।

ट. ऋण लिने व्यक्तिले भाखा अवधि नाघी सकेपछि पनि आलटाल गरेमा एक पटक संस्थाले लिखित जानकारी दिने र त्यसपछि पनि ऋण चुक्ता नगरेमा निजको चल अचल सम्पत्तिबाट असूल गरिनेछ।

ठ. ऋण असूली ब्याज परिवर्तन गर्नुपरेमा संस्थाको साधारण सभाबाट पारित भए बमोजिम हुनेछ।

१२. टोल विकास कोषः

देहाय बमोजिमको रकम टोल विकास कोषमा जम्मा हुनेछ।

क. विभिन्न संघ संस्थाबाट विकास निर्माणको लागि प्राप्त अनुदान रकम।

ख. व्यक्तिहरूले विकास निर्माणको लागि दिएको चन्दा पुरस्कार रकम।

ग. संस्था मार्फत सामुदायिक काम गरी आर्जन गरेको र विकास निर्माणमा खर्च गरिने रकम।

घ. कार्यक्रम तथा नगरपालिकाबाट योजना संचालनको लागि दिएको अनुदान रकम।

१३. टोल विकास कोषको रकम संस्थाको साधारण सभाले पास गरेको खण्डमा कुनै सामाजिक कामकाजको लागि खर्च गर्न सकिनेछ।

१४. टोल विकास कोषको रकम संस्थाको साधारण सभाले पास गरेको अन्य व्यक्ति वा संघ संस्थालाई निश्चित ब्याज दरमा निश्चित समयको लागि ऋण लगानी गर्न सकिनेछ।

१५. टोल विकास कोषमा कुनै सदस्य संस्थाबाट स्वेच्छाले निस्केमा वा संस्थाले कारबाही गरी निष्कासित गरेमा वा जुनसुकै तवरबाट संस्था छाडे पनि दाबी रहने छैन। तर संस्था विघटन हुने अवस्था आएर संस्था विघटन भएको खण्डमा विघटन हुँदासम्म संस्थाको सदस्य भई संस्थामा बस्ने सदस्यको दावी रहनेछ।

१६. दफा १५ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि टोल विकास कोष संस्थाले कुनै सामाजिक कामको लागि प्रयोग गर्ने निर्णय गरेमा त्यस कोषमा संस्थाो सदस्य भए पनि दावी रहने छैन।

परिच्छेद-५

१७. यस संस्थाको बचतको लेखाप्रणाली लेखाको सामान्य सिद्धान्तअनुसार लेजर फाराम अनुसार राखिनेछ।

१८. लेखा तथा कारोबारको मुख्य जिम्मेवारी व्यक्ति कोषाध्यक्ष हुनेछ।

१९. संस्थाको निर्णयबिना संस्थाको अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिव तथा कुनै सदस्यले आफ्नो मनोमानीले आर्थिक कारोवार गर्न पाउनेछैन।

२०. संस्थाको बचतको आम्दानी खर्च प्रत्येक महिनाको मासिक बैठकमा कोषाध्यक्षले पेश गर्नुपर्नेछ।

२१. लेखापरीक्षण : प्रत्येक आर्थिक वर्षको अन्तमा संस्थाद्वारा नियुक्त लेखापरीक्षकबाट लेखापरीक्षण गराउने र लेखापरीक्षकले दिएको प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने।

२२. आर्थिक वर्ष : संस्थाको आर्थिक वर्ष............ बाट शुरु भई .... सम्म हुनेछ।

२३. नियमावली संशोधन : नियमावलीको संशोधन गर्नुपरे संस्थाको साधारण सभाबाट सर्वसम्मतिको पास गरेमा नियमावलीको संशोधन गर्न सकिनेछ।

२४. बाझिएको हदसम्म निष्क्रिय हुने : यस नियमावलीमा लेखिएका कुराहरू संस्थाको विधान र प्रचलित कानुनसँग बाझिएको हदसम्म स्वतः निष्क्रिय हुनेछ ।